

PAR KULTŪRAS MANTOJUMA KOPIENĀM

Andris Pētersons
andris.petersons@lza.lv

Latvijas Kultūras akadēmijas Kultūras un mākslu institūta pētnieku kolektīvā monogrāfija
“Kultūras mantojuma kopienas: prakses, attīstība un izaicinājumi”
(zin.red. R.Muktupāvela, A.Laķe un B.Tjarve)
(2022). Rīga: Jāņa Rozes apgāds, 477 lpp.

Atslēgas vārdi: *kultūras mantojums, kultūras mantojuma saglabāšana, kultūras mantojuma kopienas, attieksme pret kultūru*

Latvijas Kultūras akadēmijas veiktais pētniecības projekts, kas dienasgaismu ieraudzījis Jāņa Rozes apgādā pērn izdotajā kolektīvajā monogrāfijā “Kultūras mantojuma kopienas: prakses, attīstība un izaicinājumi” Rūtas Muktupāvelas, Andas Laķes un Baibas Tjarves zinātniskajā redakcijā, ir nozīmīgs četros veidos. Pirmkārt, tas iedod teorētisko bāzi interesentiem par nemateriālo kultūras mantojumu, kultūras kopienām un mantojuma pārvaldību. Otrkārt, tas atspoguļo Latvijas iedzīvotāju tā brīža viedokli un attieksmi pret kultūras mantojumu. Treškārt, apraksta, ar ko esam bagāti nemateriālajā kultūrā. Ceturtkārt, iezīmē nākotnes izaicinājumus un nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanas un jaunrades iespējas. Savāktie dati vēlreiz apliecina — viss atkarīgs no cilvēkiem un to darbiem.

Kā teicis Karels Čapeks (*Karel Čapek*, 1890–1938), kultūra ir mums visapkārt un viss, ieskaitot frizūru. Un kultūra būtu vien aprakstītas papīra lapas vai filmu kadri bez

tās patiesajiem nesējiem — cilvēkiem, bez kuru patiesas intereses viss izplēn. Savukārt darbības un lietas, kuras cilvēks atzīst par sev tuvām, modina viņā prieku un tuvību ar

savu valsti. Tāpēc kultūras pētījumi augstu vērtējami un lietā liekami, ko var teikt arī par monogrāfiju "Kultūras mantojuma kopienas: prakses, attīstība un izaicinājumi". Grāmata ir pamanīta plašā sabiedrībā. Vienpadsmit autore un viens autors, jo projekts ir patiešām apjomīgs, pievēršas tieši nemateriālajam kultūras mantojumam un tieši kopienām, kuras šo mantojumu uztur un nodod tālāk. Kā pieteikts, nemateriālais kultūras mantojums ataino aktuālo dzīvesveidu, kas tiek pārmantots no paaudzes paaudzē, tajā skaitā, prakses, zināšanas, prasmes un ar tām saistītie instrumenti, objekti un kultūras telpas, arī valodas un mutvārdu tradīcijas, skatuves mākslas, sociālās prakses un tradicionālā amatniecība. Uzreiz jāsaka, ka Latvijas Kultūras akadēmijas pētnieku grupa, *Dr. sc. soc. Anda Laķe, Dr. art. Rūta Muktupāvela, Dr. art. Baiba Tjarve, Dr. art. Valdis Mūltupāvels* ar sekotājiem, ir attaisnojusi gaidas kopš šā pētījuma sākuma, kas loģiski, ņemot vērā pētnieku zināšanas kultūras teorijā un kultūras mantojuma apzināšanā. Pētnieku paveiktais secīgi sakārtots monogrāfijas piecās nodaļās.

Pirmajā nodaļā aplūkota teorija par kultūras mantojumu, tā kopienām un pārvaldību. Otrajā nodaļā — pētījums par Latvijas iedzīvotāju viedokli un attieksmi pret kultūras mantojumu. Pētījuma izlase ir 1027 respondenti, kuri reprezentatīvi atspoguļo Latvijas iedzīvotāju vecuma grupas. Neskatoties uz kopumā daudzās atbildēs pausto pozitīvo sabiedrības attieksmi un pieredzi kultūras mantojuma jomā, 67% Latvijas iedzīvotāju atzīst, ka, viņuprāt, ir faktori, kas apdraud kultūras mantojuma saglabāšanu. Pirmajā vietā tiek nosaukts finansējuma un materiālo resursu trūkums. Otrajā — cilvēku un kopienu ieinteresētības trūkums un vienaldzība. Trešajā — citu tradīciju ienākšana un kultūru sajaukšanās. Ceturtajā — valsts vai starptautiska līmeņa politika/likumdošanas trūkums un nepilnības. Piektajā vietā sabiedrība ierindo neiz-

pratni par kultūras mantojumu, tā vērtību sabiedrībai un neizglītotību. Sestajā tiek likta nevērīga attieksme. Citviet pētīts, ka šāda attieksme diemžēl nāk arī no vietējās vai valsts varas pusēs. Tāpēc jautājums par kultūras kopienu pastāvēšanu sakņojas ne tikai ģimenē vai draugulokā, bet vietējās un centrālās varas izpratnē, ieinteresētībā un pretimnākšanā. Trešajā nodaļā analizēta virkne nemateriālā kultūras mantojuma gadījumu. No Latvijas bagātā nemateriālās kultūras pūra Latvijas Kultūras akadēmijas pētnieki gadījuma studijām ir izvēlējušies un analizējuši 12 elementus, kas bijuši pieteikti Latvijas Nacionālā nemateriālā kultūras mantojuma sarakstam laika posmā no 2016. gada līdz 2018. gadam: pareizticīgo iedzīvotāju kāzu rituāli Alūksnes novada Pededzes pagastā, budēļu maskošāns tradīcijas Zemgales Vecumniekos, dziedāšana ar pusbalsu, Gaujas plostnieku amata prasmes, Latgales *bubyna* spēles tradīcija, lībiešu kultūrtelpa, saules gadskārtas astoņu svinamo laiku tradīcija, Siguldas spieķa darināšanas prasmes, tautas daiļamata meistari, tautas deju tradīcija, Upītes kultūrtelpa un Ziemeļlatgales mantojums Kurzemē. Ir nelielas kopienas, kurās darbojas tikai pārdesmit cilvēku, ir kopienas, kuras piesaistītas noteiktai vietai, un visas tās raksturo sadarbība un prasmju pilnveide. Tātad, perspektīva ir. Ceturtajā kolektīvās monogrāfijas nodaļā aplūkoti izaicinājumi nemateriālā kultūras mantojuma izpratnē: alternatīvs nemateriālās kultūras mantojums un tā kopienas. Te uzsvērta mūsu spēja radīt un pieņemt jauno. Starp izaicinājumiem nemateriālā kultūras mantojuma izpratnē apskatīts alternatīvais kultūras mantojums un tā kopienas, piemēram, grafiti un ielu māksla, *drag* performanču kultūra, kendamas spēle, vegānisma dzīvesveids, hokeja fanu kultūra un 9. maija atzīmēšanas tradīcijas. Piektajā nodaļā *Dr. sc. soc. Anda Laķe* un *Dr. art. Baiba Tjarve* novērtē nemateriālā kultūras mantojuma

kopienu attīstības perspektīvas, uzsverot nepieciešamību kultūras dokumentētājiem būt atvērtākiem un vairāk aprunāties ar cilvēkiem. Politika vienmēr ir pilnveidojama,

tāpat kā mūsu personiskā attieksme pret kultūru un tās kopējiem, un šī monogrāfija ieliek tam labu pamatu.

Par autoru

Andris Pētersons, *Dr. sc. soc.*, komunikācijas un sabiedrisko attiecību eksperts, žurnālists, biedrības “Taisnais” valdes loceklis, Latvijas Nacionālās enciklopēdijas Nozaru redakcijas kolēģijas konsultants sabiedriskajās attiecībās. Zinātniskās intereses: stratēģiskā komunikācija, komunikācijas vadība, mediju komunikācija, komunikācijas vēsture.

About the Autor

Andris Pētersons, *Dr. sc. soc.*, expert in communication and public relations, journalist, board member of NGO “Taisnais”, public relations consultant of the Editorial Board of the Latvian National Encyclopedia. Scientific interests: strategic communication, communication management, media communication, communication history.

ON COMMUNITIES OF CULTURAL HERITAGE

Andris Pētersons

andris.petersons@lza.lv

Summary

Keywords: *cultural heritage, preservation of cultural heritage, communities of cultural heritage, attitude towards culture*

The scientific project of the Latvian Academy of Culture, published last year as the collective monograph under the title *Cultural Heritage Communities: Practices, Development and Challenges* by Janis Roze Publishing House is significant for four reasons. First, it provides a theoretical basis for those interested in intangible cultural heritage, cultural communities, and in the management of the heritage. Second, it reflects the current opinions and attitude of the Latvian people towards cultural heritage. Third, it describes a part of our rich intangible culture. Fourth, it outlines future challenges and opportunities for preservation and creation of intangible cultural heritage. Once again, the collected data confirm that everything depends on people and their actions.